

İLERİ DEĞİL, GERİ GİDİYORUZ

Bahar Tanrısever

EMO Basın- Türkiye'nin son 15 yıllık dışsatım rakamları, yüksek teknoloji ürünlerin toplam dışsatım içindeki payının giderek azaldığını, buna karşılık orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji ürünler yöneline olduğunu gösterdi. Dışsatımda katma değerli ürünlerin payının düştüğünü ortaya koyan bu veriler aynı zamanda küresel sermayenin dayattığı işbölümünün Türkiye'de giderek yerleştiğini ve dışalima bağımlı bir ülke konumunun kalcılaştığını gözler önüne serdi.

Elektrik Mühendisleri Odası'nın (EMO) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri üzerinden yaptığı araştırma, Türkiye'nin teknolojik üretiminin tehlike sinyalleri verdiğini ortaya koydu.

Dış ticaret verilerine göre, 2001 yılında 28.8 milyar dolar olan imalat sanayi toplam dışsatımı, 2015 yılı itibarıyla 134.4 milyar dolar olarak gerçekleşti. İmalat sanayi dışsatımı değer olarak artarken, toplam dışsatım içindeki yüzde 90'lar düzeyindeki payını korudu. Ancak 2014 yılında 147 milyar dolara kadar çıkan imalat sanayi dışsatımı, 2015 yılında düşüş eğilimine girerek 134.4 milyar dolara geriledi. 2016'nın ilk 9 aylık rakamları düşüşün bu yıl da devam edeceğinin sinyallerini vermektedir.

Teknoloji yoğunluğuna göre imalat sanayi dışsatımı; "Yüksek, Orta-Yüksek, Orta-Düşük ve Düşük Teknoloji Ürünler" olmak üzere 4 ayrı grupta değerlendirilmektedir. Yüksek Teknoloji Grubu'nda, "Hava ve uzay taşıtları imalatı; Eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı

ürünler; Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinaları; Radyo, TV, haberleşme teçhizatı ve cihazları; Tıbbi aletler, hassas ve optik aletler ve saat imalatı" yer almaktadır.

Dışsatımda asıl katma değeri yaratan bu grupta, son 15 yıldır ilerleme değil, tersine bir gerileme yaşanmaktadır. 2001 yılında 1.9 milyar dolar olan yüksek teknoloji ürün dışsatımı, 2015 yılında 4.9 milyar dolar olmuştur. Rakamsal olarak bir artış görülmekle birlikte bu artış, hem imalat sanayindeki dışsatım, hem de Türkiye'nin toplam dışsatımındaki artışların oldukça gerisinde kalmıştır. Aynı dönemde imalat sanayi dışsatımı yüzde 366, toplam dışsatım yüzde 359 yükselmiş; yüksek teknoloji ürün dışsatımı ise sadece yüzde 157'lik bir artış kaydetmiştir.

Yüksek teknoloji ürünlerin imalat sanayi dışsatımı içindeki payı da neredeyse yarı yarıya azalarak, 2001'deki yüzde 6.6 düzeyinden, 2015 yılında 3.6'ya inmiştir. Yüksek teknoloji ürün dışsatımının en son 2005 yılında yüzde 6 düzeyinde olması ve bu tarihten sonra sürekli bir düşüş eğilimine girmesi dikkat çekicidir.

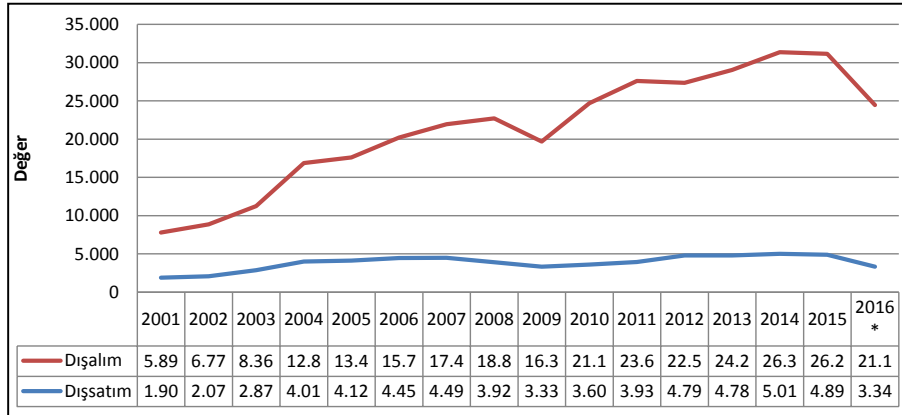
Dışsatım düşerken, yüksek teknoloji ürünlerin dışalımında olağanüstü artışlar olmuştur. 2001 yılında 5.9 milyar dolar olan dışalım, 15 yılda 4 kat artarak 2015 yılında 26.2 milyar dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde dışsatımdaki artış ise 2.5 kat olarak gerçekleşmiştir. Yüksek teknoloji ürün dışsatımındaki artışın düşük kalması, dışsatımda katma değer yaratılmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürünleri Ticareti - Dışsatım (Milyon Dolar)

YIL	Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta Yüksek Teknoloji Ürünler		Orta Düşük Teknoloji Ürünler		Düşük Teknoloji Ürünler		İmalat Sanayi Dışsatımı Toplam	Toplam Dışsatım
	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%		
2001	1.901	6,6	6.610	22,9	6.552	22,7	13.763	47,7	28.826	31.334
2002	2.077	6,2	8.184	24,3	7.683	22,8	15.757	46,8	33.702	36.059
2003	2.877	6,5	11.540	26	10.046	22,6	19.915	44,9	44.378	47.253
2004	4.010	6,7	16.620	27,9	15.341	25,7	23.608	39,6	59.579	63.167
2005	4.122	6	19.593	28,5	18.515	26,9	26.583	38,6	68.813	73.476
2006	4.457	5,6	24.691	30,8	23.298	29	27.799	34,6	80.246	85.535
2007	4.498	4,4	32.875	32,5	30.669	30,3	33.040	32,7	101.082	107.272
2008	3.920	3,1	38.704	30,9	47.145	37,7	35.419	28,3	125.188	132.027
2009	3.339	3,5	28.976	30,4	32.850	34,4	30.285	31,7	95.449	102.143
2010	3.600	3,4	33.933	32,2	33.537	31,8	34.397	32,6	105.467	113.883
2011	3.931	3,1	40.315	32	40.969	32,5	40.747	32,3	125.963	134.907
2012	4.795	3,3	40.729	28,4	54.205	37,9	43.465	30,4	143.194	152.462
2013	4.789	3,4	44.540	31,5	43.329	30,7	48.700	34,5	141.358	151.803
2014	5.015	3,4	46.503	31,6	42.934	29,2	52.607	35,8	147.059	157.610
2015	4.899	3,6	42.725	31,8	39.696	29,5	47.070	35	134.390	143.839
2016*	3.347	3,4	32.111	32,7	28.173	28,7	34.568	35,2	98.198	104.227

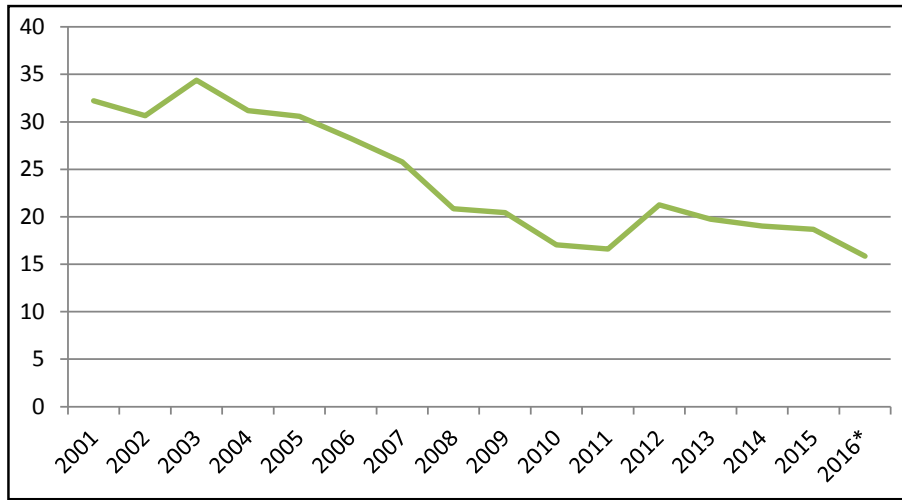
*Ocak-Eylül dönemine ait 9 aylık veridir.

Grafik 1. Yüksek Teknolojili Ürün Dışsatım ve Dışalım (Milyon Dolar)

*Ocak-Eylül dönemine ait 9 aylık veridir.

Grafik 2. Yüksek Teknolojili Ürünlerde Dışsatımın Dışalım Karşılama Düzeyi (%)

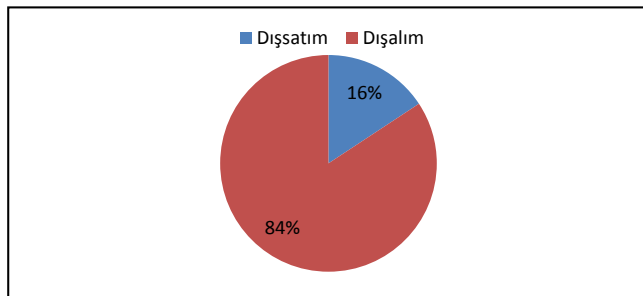

*Ocak-Eylül dönemine ait 9 aylık veridir.

Türkiye'nin yüksek teknoloji ürün dışsatımı ile dışalım arasındaki makas giderek artmaktadır. Yüksek teknoloji ürün bazında dış ticaret açığı, 15 yılda 5 katın üzerinde artarak, 2001 yılında 4 milyar dolarken, 2015 yılında 21.3 milyar dolara kadar çıkmıştır. Böylece yüksek teknoloji ürün bazında dışsatımın dışalım karşılama oranı son 15 yılda sürekli düşerek, yüzde 32.2'den 18.7'ye gerilemiştir. 2015 yılı itibarıyla bu alandaki dış ticaretin yüzde 84'ünü dışalım oluştururken, dışsatımın payı sadece yüzde 16'dır.

Yüksek teknoloji katma değerli üretim yoluyla ekonomik gelişmişliklerini korumak ve artırmak için tüm dünyada yoğun bir arayış sürmektedir. Ülkeler arasındaki ekonomik yarış,

Grafik 3. Yüksek Teknolojili Ürün Dış Ticareti Dağılımı-2015

Düşük teknoloji ürünlerin dışsatımındaki payı azaltılırken, bu payın orta teknoloji gruplara çekilmesi ileri bir adımdır. Ancak yüksek teknoloji ürünlerin payından orta teknoloji lehine geri adım atılması, Türkiye'nin ekonomik gelişimi için açmaz yaratmaktadır.

büyük ölçüde Endüstri 4.0 denilen iletişim ve bilişim teknolojileri ile bu teknolojilerin reel sektöre uygulanmasına yönelik alana kaymaktadır. Ne yazık ki TÜİK verileri, Türkiye'nin bu yarışa oldukça geriden katılmakta olduğunu göstermektedir.

Yüksek teknoloji ürünler, Türkiye'nin toplam dışsatımı içinde yüzde 3.4 paya sahipken; Eurostat 2011 verilerine göre, Hong Kong'un dışsatımının yüzde 38.7'sini, Singapur'un yüzde 36.5'ini, Güney Kore'nin yüzde 28.2'sini, Çin'in yüzde 26.6'sını ve ABD'nin dışsatımının yüzde 19.2'sini bu gruptaki ürünler oluşturmaktadır.

Orta Teknolojiye Yönelim Artışı

Orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji ürünler baktığımızda ise dışsatımda artışlar kaydedildiği görülmektedir. Orta yüksek teknoloji ürünlerin 2001'deki 6.6 milyar dolarlık dışsatımı 5.5 kat artışla 2015'te 42.7 milyar dolara; orta düşük teknoloji ürünlerin ise 6.5 milyar dolar olan dışsatımı 5 kat artışla 39.7 milyar dolara varmıştır.

Böylece orta yüksek teknoloji ürünlerin 2001 yılında yüzde 22.9 olan toplam dışsatım içindeki payı 2015 yılında yüzde 31.8'e; orta düşük teknoloji ürünlerin payı ise yüzde 22.7'den yüzde 28.7'e çıkmıştır. Düşük teknoloji ürünler grubunun toplam dışsatımdaki payında ise son 15 yılda yüzde 47.7'den yüzde 35.2'ye gerileyen bir tablo söz konusudur.

AKP'nin iktidarda olduğu son 14 yıllık dönemde Türkiye'nin dışsattımında yüksek ve düşük teknoloji ürünlerin payı azalırken, orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji ürünlerin payının arttırıldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye'yi bulunduğu noktadan ileri taşıyacak yüksek teknoloji ürünlerde geri plana çekilirken, orta düzeye çapa attığını göstermektedir. Düşük teknoloji ürünlerin dışsattımdaki payı azaltılırken, bu payın orta teknoloji gruplara çekilmesi ileri bir adımdır. Ancak yüksek teknoloji ürünlerin payından orta teknoloji lehine geri adım atılması, Türkiye'nin ekonomik gelişimi için açmaz yaratmaktadır. Türkiye'nin yüksek teknolojide gelişim sağlayabilmesi için daha çok Ar-Ge çalışmasına ve yatırıma ihtiyaç olduğu açıktır.

Orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji ile düşük teknoloji grubunun kapsamı ise şöyledir:

- **Orta-Yüksek Teknoloji Grubu:** Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı; Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı-römork; Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonları; Başka yerde sınıflandırılmamış ulaşım araçları; Kimyasal madde ve ürünleri; Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı.
- **Orta-Düşük Teknoloji Grubu:** Deniz taşıtlarının yapımı ve onarımı; Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı; Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt; Metalik olmayan diğer mineral ürünler; Ana metal sanayi; Makine ve teçhizatı hariç metal eşya sanayi.
- **Düşük Teknoloji Grubu:** Mobilya ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalat; Yeniden değerlendirme; Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç), hasır vb. ürün imalatı; Kağıt ve kağıt ürünleri; Basım ve yayım, kayıtlı medya çoğaltılması; Gıda ürünleri ve içecek imalatı; Tütün ürünleri; Tekstil ürünleri; Giyim eşyası ve deri ürünleri.

Dışalma Bağımlılık Hiç Değişmedi

İmalat sanayi ürünleri toplam dışalmanın yüzde 80'ini oluşturmaktadır. Son 15 yılda orta yüksek teknoloji ürün dışalımı 13.7 milyar dolardan, 73.9 milyar dolara; orta düşük teknoloji ürün dışalımı 8 milyar dolardan 44.2 milyar dolara; düşük teknoloji ürün dışalımı ise 4.9 milyar dolardan 15.8 milyar dolara yükselmiştir. Geçen yıl itibariyle imalat sanayi ürünleri dışalımında; yüksek teknoloji ürünlerin yüzde 15.7; orta yüksek teknoloji ürünlerin yüzde 44.3; orta düşük teknoloji ürünlerin yüzde 26.5; düşük teknoloji ürünlerin yüzde 13.5 payı bulunmaktadır.

Bu yılın ilk 9 aylık verilerine bakıldığında ise; yüksek teknoloji ürünlerin yüzde 17.1, orta yüksek teknoloji ürünlerin yüzde 45.1, orta düşük teknoloji ürünlerin yüzde 24.9, düşük teknoloji ürünlerin ise yüzde 12.8 imalat sanayi dışalımında pay sahibi oldukları görülmektedir.

İmalat sanayi toplam dış ticareti değerlendirildiğinde ise dışsattım ile dışalım arasındaki makasın giderek açıldığı görülmektedir. TÜİK rakamlarına göre, imalat sanayinde 2001'de toplam 28.8 milyar dolarlık dışsattıma karşılık 32.7 milyar dolarlık dışalım yapılırken; 2015'te 134.4 milyar dolarlık dışsattım, 166.8 milyar dolarlık da dışalım gerçekleştirilmiştir. Böylece imalat sanayi dış ticaretinde 2001 yılında 3.9 milyar dolar olan açık, 2015 yılına gelindiğinde 32.4 milyar dolara çıkmıştır. Yani imalat sanayinde dışsattım 4.7 kat, dışalım 5.1 kat artarken; dış ticaret açığı 8.3 kat artış göstermiştir.

Sonuçta son 15 yıllık süreçte; Türkiye'nin imalat sanayinde dışa bağımlılığı ve dış ticaret açığı artmıştır. Yüksek teknoloji ürünlerin imalat sanayi dışsattımında etkisi daha da azalmış; yüksek teknolojiden boşaltılan yerler orta-yüksek ve orta-düşük teknoloji ile doldurulmaya çalışılmıştır. ■

Tablo 2. Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürünleri Ticareti - Dışalım (Milyon Dolar)

YIL	Yüksek Teknolojili Ürünler		Orta Yüksek Teknolojili Ürünler		Orta Düşük Teknolojili Ürünler		Düşük Teknolojili Ürünler		İmalat Sanayi Toplam Dışalımı	Toplam Dışalım
	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer	%		
2001	5.898	18	13.755	42,1	8.084	24,7	4.950	15,1	32.686	41.399
2002	6.778	16,4	17.931	43,3	9.955	24,1	6.719	16,2	41.383	51.554
2003	8.368	15	25.513	45,8	13.366	24	8.441	15,2	55.690	69.340
2004	12.866	16	37.473	46,6	19.482	24,2	10.626	13,2	80.447	97.540
2005	13.479	14,3	43.216	45,9	25.424	27	12.090	12,8	94.208	116.774
2006	15.769	14,3	49.139	44,5	31.451	28,5	14.020	12,7	110.379	139.576
2007	17.453	13	58.400	43,6	40.726	30,4	17.359	13	133.938	170.063
2008	18.809	12,5	62.400	41,5	49.645	33	19.400	12,9	150.252	201.964
2009	16.348	14,7	47.517	42,8	31.379	28,3	15.787	14,2	111.031	140.928
2010	21.115	14,5	62.226	42,8	41.598	28,6	20.428	14,1	145.367	185.544
2011	23.673	12,9	79.450	43,2	55.925	30,4	24.883	13,5	183.930	240.842
2012	22.571	12,8	73.775	41,9	56.598	32,1	23.290	13,2	176.235	236.545
2013	24.258	12,3	81.012	41,2	66.504	33,8	25.049	12,7	196.823	251.661
2014	26.364	14	79.120	42,1	56.914	30,3	25.344	13,5	187.742	242.177
2015	26.246	15,7	73.904	44,3	44.215	26,5	22.456	13,5	166.821	207.234
2016*	21.112	17,1	55.673	45,1	30.758	24,9	15.856	12,8	123.399	146.254

*Ocak-Eylül dönemine ait 9 aylık veridir.